

Review of the latest theoretical developments and qualitative research methodology in the field of instruction and teaching

L, Heshmatifar^{۱*}, R. Molae^۲, A.R. Nasr^۳, F. Sharifian^۴

1. Ph.D. student in University of Isfahan. 2. Ph.D. student in University of Isfahan. 3. Professor in University of Isfahan. 4. Assistant Professor in University of Isfahan.

بررسی جدیدترین تحولات روش‌شناسی کیفی پژوهش در حوزه آموزش

لیلا حشمتی فر^{۱*}، رباب ملایی^۲، احمدرضا نصر^۳،

فریدون شریفیان^۴

۱. دانشجوی دکتری گروه علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان؛ ۲. دانشجوی دکتری گروه علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان؛ ۳. استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان؛ ۴. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان

Abstract

The aim of this study was Review of the latest theoretical developments and qualitative methodology, the International Journal of Qualitative Studies in Education was evaluated. Methods descriptive document content analysis and community where all 12 numbers recent (2016-2017).. In the field of international standing in Q 2 and H -index is 23. According to the position of research methods used in each of the papers, was divided into two categories: qualitative and Post qualitative. All articles are reviewed by census methodology, tools population were analyzed. For analysis of frequency be used in tables and graphs. The results showed that, among the methods of qualitative research, ethnography had the highest frequency. Also, a set of Post qualitative methods, including Difraction, photo-voice, poetic inquiry been used in the literature. In Iran the use of qualitative methods is gradually increased. Students and teachers in the statistical society have the highest percentages. Hence, in this area, the use of teachers and educators in innovative research methods can help to improve the adoption and application of new research.

Keywords: Theoretical and methodological changes, qualitative, post-qualitative methods, instruction.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی جدیدترین تحولات نظری و روش‌شناسی کیفی در حوزه آموزش و تدریس بود. در این راستا، مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش مورد بررسی قرار گرفت.

روش: روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیل محتوای اسنادی و جامعه آن تمام ۱۲ شماره اخیر مجله (۲۰۱۶-۲۰۱۷) بود. این مجله در حوزه بین‌المللی دارای جایگاه کیو ۲ و اچ ایندکس ۲۳ است. تمام مقالات مورد بررسی به صورت سرشماری مورد تحلیل قرار گرفتند. برای تحلیل یافته‌ها از فراوانی و درصد فراوانی استفاده شد. روش‌های پژوهش با توجه به مجموع روش‌های استفاده شده در هر یک از مقالات، به دو دسته کیفی و پساکیفی تقسیم شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد از میان روش‌های کیفی، مردم‌نگاری دارای بیشترین فراوانی بود. هم‌چنین، مجموعه‌ای از روش‌های نوین از جمله شعرپژوهی، دیفرکشن، عکس - صدا، غیربازنمودی در مقالات استفاده شده است. دانش آموزان و معلمان در جامعه آماری بالاترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. از این‌رو در همین حوزه استفاده معلمان و کادر آموزشی از روش‌های نوآورانه پژوهش می‌تواند کمک شایانی به بهبود یادگیری و کاربردی شدن پژوهش‌های جدید کند.

کلید واژه‌ها: تحولات^۱ روش‌شناختی، روش کیفی، روش‌های نوین کیفی، آموزش

Accepted Date: 2019/03/06

Received Date: 2018/06/24

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۴/۰۳

پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۱۵

Email: l.heshmatifar@edu.ui.ac.ir

* نویسنده مسئول:

مقدمه و بیان مسئله

پژوهش ابزاری است که انسان را از دنیای مجهولات به دنیای معلومات می‌آورد. در واقع پژوهش کلید تولید علم است که مبنای پیشرفت و توسعه هر جامعه محسوب می‌شود (Afshari, Eshaghian and Nasr, 2015). آموزش و پرورش به‌عنوان زیرساخت و الگوی توسعه جامعه در همه ابعاد از نقشی حیاتی و ظریف برخوردار است. علاوه بر این، ماهیت پیچیده فعالیت‌های یاددهی-یادگیری، سطح دشواری فعالیت‌های آموزش و پرورش را به‌مراتب افزایش می‌دهد. چنین موقعیتی است که نقش سازوکارهای حمایتی از جمله پژوهش را برای توسعه کارکردهای آموزش و پرورش و تضمین فعالیت‌ها در این نهاد گسترده آشکار می‌سازد (Saki, 2012). هر نوع پژوهشی تحت تأثیر یک نوع پارادایم یا فلسفه پژوهشی است. دو نوع پارادایم اساسی در پژوهش وجود دارد: اثبات‌گرایی^۱ و پسا اثبات‌گرایی^۲ (طبیعت‌گرایی^۳). در پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت، روش پژوهش کمی بر اساس اثبات‌گرایی و روش پژوهش کیفی بر مبنای پسا اثبات‌گرایی است (Hashemnegad, 2015). در دهه‌های اخیر روش پژوهش ترکیبی نیز استفاده می‌شود که مبتنی بر پارادایم عمل‌گرایی^۴ است و از هر دو روش کمی و کیفی جهت انجام پژوهش استفاده می‌کند. در طی سال‌های گذشته استفاده از روش‌های کمی بر روش‌های کیفی و ترکیبی غالب بوده است؛ اما در طی چند سال اخیر این روند در حال تغییر است و به‌ویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی استفاده از روش‌های کیفی و ترکیبی رشد فزاینده‌ای پیدا کرده است.

از جمله دلایل استفاده کم از پژوهش‌های کیفی، ابهامی است که در ذهن پژوهشگران علوم رفتاری نسبت به پژوهش‌های کیفی وجود داشته است (Bazargan, 2015)؛ اما امروزه روش‌های پژوهش کیفی مورد استقبال گسترده پژوهشگران قرار گرفته است. تاریخچه مبدأ و خاستگاه پژوهش کیفی توسط افرادی زیادی مانند دنیز و لینکن (Deniz & Lincon, 1998)، فلیک (Flick, 1998)، تسچ (Tesch, 1990)، ویدیچ و لیمن (Vidich & Lyman, 1998) نوشته شده است. مفهوم پژوهش کیفی در طی سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ گسترش یافت و در طی سال‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ در بخش‌های گسترده‌ای از علوم اجتماعی انتشار یافت اما در بخش‌هایی مانند روانشناسی تا سال‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ جایگاهی پیدا نکرد (Allwood, 2012). پژوهش کیفی واژه‌ای با معانی متنوع در پژوهش‌های حوزه آموزشی است. بورگ و گال (Borg & Gall, 1998) بیان کرده‌اند که این واژه اغلب به‌جای عباراتی مانند طبیعت‌گرایی، قوم‌نگاری و پسا اثبات‌گرایی استفاده شده است (Savenye & Robinson, 2001).

۱. Positivism

۲. Post-positivism

۳. Naturalism

۴. Pragmatism

کرسول (Creswell, 1998) پژوهش کیفی را این‌گونه تعریف کرده است: «پژوهش کیفی فرآیند جستجوی ادراک است که بر مبنای سنت‌های روش‌شناختی متمایز از پرس‌وجو به دنبال کشف مسائل انسانی و اجتماعی است». در واقع، پژوهشگر به دنبال ایجاد یک تصویر جامع و پیچیده، تجزیه و تحلیل کلمات، ارائه گزارش‌های دقیق و با ذکر جزئیات و انجام تحقیق در شرایط طبیعی است (Hashemnegad, 2015). امروزه پژوهش کیفی در حال تبدیل شدن به ترکیب پویایی از هنر و علم است که به‌طور قابل ملاحظه‌ای بر تعاملات انسانی، مهارت موضوعی^۱، خلاقیت و انعطاف‌پذیری تکیه می‌کند تا به نتایج ارزشمندی دست پیدا کند (www.newqualitative.org).

معلم به واسطه ویژگی‌های شغل خود نمی‌تواند منبع دانایی و اطلاعات خود را تنها به کوشش‌های دیگران و پژوهشگران خارج از کلاس درس محدود سازد. او به‌عنوان فردی حرفه‌ای باید بتواند روش‌های خاصی از پژوهش‌های ناظر بر عمل، مانند اقدام پژوهی و درس پژوهی را برای حل مشکلات تدریس به کار گیرد و از نتایج آن در بهبود تدریس بهره گیرد (Saki, 2013). از این‌رو آشنایی معلمان با روش‌های جدید کیفی در سطح جهان می‌تواند آن‌ها را در به‌کارگیری محیط آموزشی مطلوب یاری رساند. در یک دسته‌بندی کلی، طرح‌های تحقیق کیفی شامل روش روایتی^۲، پدیدارشناسی^۳، روش پژوهش نظریه برخاسته از داده‌ها^۴، قوم‌نگاری^۵، مطالعه موردی^۶ و اقدام‌پژوهی^۷ است. در حال حاضر روش‌های پژوهش کیفی در سطح جهان چنان تغییرات گسترده‌ای پیدا کرده‌اند که دسته‌بندی آن‌ها در یک قالب مشخص مانند قبل کاری دشوار است (www.newqualitative.org). محدودیت‌های پژوهش کیفی انسان‌گرا با وارد شدن به حوزه هستی‌شناسی پسا آشکارتر شد (Pierre and Lather, 2013). با توجه به ویژگی انعطاف‌پذیری روش‌های کیفی نسبت به کمی، روش‌های متنوعی در پژوهش‌های کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرد که برخی از صاحب‌نظران آن‌ها را فراتر از پژوهش‌های کیفی می‌دانند و عنوان پساکیفی را برای این روش‌ها به کار می‌برند. لذا امروزه روش‌هایی که در حوزه روش پساکیفی^۸ طبقه‌بندی می‌شوند خارج از چارچوب و استاندارد روش‌های کیفی گذشته قرار دارند و روش‌های متنوع و نوینی را برای انجام پژوهش‌های عمیق برمی‌گزینند. با توجه به این‌که هر یک از روش‌های پژوهش کیفی دارای مزایا و

۱. Topic Expertise

۲. Narrative

۳. Phenomenology

۴. Grounded theory

۵. Ethnography

۶. Case Study

۷. Action Research

۸. Post Qualitative Method

محدودیت‌هایی است، استفاده ترکیبی از روش‌های جدید کیفی و شبیه به هم می‌تواند یک استراتژی مهم برای دستیابی به اهداف هر پژوهشی باشد (www.newqualitative.org).

امروزه شاهد استقبال دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید از روش‌های کیفی یا ترکیبی هستیم. وجود مجلات برتر روش‌شناسی کیفی در سطح جهان و استقبال مجلات خارجی و داخلی از چاپ مقالات کیفی نشان می‌دهد امروزه انجام پژوهش‌های کیفی از اهمیت زیادی برخوردار شده است و این بیشتر به دلیل کاربرد و اهمیت روش‌های کیفی در کشف و حل مسائل انسانی و اجتماعی است. انجام پژوهش‌های ارزشمند زمان زیادی را به خود اختصاص می‌دهد و پژوهش‌ها در حوزه تعلیم و تربیت عمدتاً در جوامع و گروه‌های خاص مانند اقشار آسیب‌پذیر در سطح جامعه و در حوزه تعلیم و تربیت (زنان، کودکان دارای مشکلات یادگیری، گروه‌های نژادی و ...)، انجام می‌شود که پیش‌ازین به طور وسیع مورد توجه و استقبال پژوهشگران قرار نمی‌گرفت. با توجه به ماهیت و عمق مسائل و مشکلات در نظام آموزشی کشور و لزوم تمرکز و حل این مسائل در هر دو سطح آموزش و پرورش و آموزش عالی، انجام پژوهش‌های کاربردی و مطالعات عمیق می‌تواند تا حد زیادی از حجم مشکلات بکاهد و راهکارهایی را نیز جهت حل مشکلات ارائه دهد. یکی از روش‌های عملیاتی و قابل اجرا جهت حل مشکلات، استفاده از روش‌های کیفی برای بررسی مشکلات موجود در نظام‌های آموزشی است. در این میان، استفاده از روش‌های نوین کیفی و فراقیفی برای بررسی این مسائل تا حد زیادی یاریگر متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه خواهد بود. مزیت‌های استفاده از روش‌های کیفی هم از جنبه نظری و هم از جنبه کاربردی و در سازمان‌های آموزشی در طی تحقیقات و پژوهش‌های گوناگون تا حد زیادی نشان داده شده است. همان‌گونه که در حال حاضر نیز انجام پژوهش‌های کیفی از جمله اقدام‌پژوهی در سطح گسترده‌تر در بیشتر مدارس کشور (به‌ویژه از سوی معلمان) در حال انجام است. پژوهش حاضر با هدف معرفی روش‌های نوین کیفی و تمرکز بر اهمیت و نقش آن‌ها در حل مسائل آموزشی، تلاش کرده است تا در داخل کشور مسیری هرچند ناتمام را جهت کمک به معلمان و اساتید و دانشجویان نشان دهد و از این طریق گامی مثبت جهت نشان دادن نقش پررنگ روش‌های کیفی در حل مشکلات نظام آموزشی بردارد.

انجام پژوهش در این جوامع نیازمند بهره‌گیری از روش‌های پژوهشی است که ضمن رعایت اخلاق پژوهش، نتایج قابل قبولی را به دست دهد که در حال حاضر تحولات روش‌شناسی کیفی این نیاز را تا حدود زیادی برآورده کرده است. با توجه به ضرورت و اهمیت روش کیفی در حوزه آموزش و تدریس آشنایی با جدیدترین تحولات روش‌شناسی کیفی می‌تواند مسیری جدید در کارهای پژوهشی ایجاد کند و انگیزه پژوهشگران در این حوزه را برای کسب تخصص در انجام تحقیقات کیفی افزایش دهد.

لذا هدف این مقاله آشنا ساختن متخصصان و پژوهشگران با جدیدترین تحولات روش‌شناسی کیفی در سطح جهان از طریق بررسی یکی از مجلات معتبر بین‌المللی با عنوان «مجله بین‌المللی

تحقیقات کیفی در آموزش^۱ است. مروری بر پژوهش‌های انجام یافته در حوزه‌های علوم رفتاری در داخل کشور نشان می‌دهد که این‌گونه پژوهش‌ها در گذشته بیشتر با روش‌های کمی انجام شده‌اند و کمتر روش‌های کیفی مورد استفاده قرار گرفته است؛ اما در سال‌های اخیر پژوهش‌های ارزشمندی جهت بررسی روش‌شناسی در داخل کشور انجام شده است که با توجه به هدف پژوهش حاضر، به برخی از پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌شود. در مقاله‌ای (Rahmanpoor and Nasrisfahani, 2013) با عنوان «روش‌شناسی پژوهش‌های داخلی و خارجی مربوط به حوزه برنامه درسی در آموزش عالی» به بررسی ۳۰ پژوهش داخلی از ۱۳ مجله و ۳۰ پژوهش خارجی از ۱۴ مجله معتبر در حوزه پژوهش‌های برنامه درسی در آموزش عالی پرداختند. نتایج نشان داد در پژوهش‌های خارجی برنامه درسی، رویکرد کیفی غالب بود و پژوهش‌های موردی و پدیدارشناسی دارای بیشترین کاربرد در میان پژوهشگران بود. در ایران رویکرد کمی غالب بود و روش پژوهش پیمایشی پرکاربردترین روش بود.

در مقاله‌ای دیگر (RadiAfsoran and Nasr, 2015) با عنوان «مطالعه ترجیحات روش‌شناختی پژوهشگران حوزه مدیریت آموزشی در ایران و غرب و آینده روش‌شناسی پژوهش در آن» به بررسی دو مجله انگلیسی و دو مجله داخلی مطرح (در سه سال اخیر در زمان انجام پژوهش) در رشته مدیریت آموزشی پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد در ایران بیشتر مقالات دارای راهبرد کمی و درصد کمی از مقالات دارای راهبرد کیفی و ترکیبی بوده است. در غرب بیشتر مقالات دارای راهبرد کیفی، در رتبه بعد مقالات کمی و سپس مقالات ترکیبی قرار داشته‌اند. در حیطه روش، بیشتر مقالات در ایران از روش پیمایشی و همبستگی استفاده کرده‌اند و در غرب روش غالب، کیفی بوده است. در مورد ابزار پژوهش پرسشنامه بیشترین استفاده را در انجام پژوهش‌ها در ایران داشته است؛ اما در غرب بیشترین استفاده از ابزارهای ترکیبی بوده است. (Brooks and Nomor, 2015) در مقاله‌ای با عنوان «پژوهش‌های کیفی در مدیریت آموزشی» به بررسی تحقیقات کیفی پرداخته‌اند و به این نتیجه دست یافته‌اند که برای انجام پژوهش‌های متعدد در زمینه مدیریت آموزشی به وجود تحقیقات کیفی نیاز است و بهتر است در پژوهش‌ها از این نوع روش بیش از گذشته استفاده شود.

(Devetak, Glazar and Vogrinc, 2010) در مقاله‌ای با عنوان «نقش پژوهش‌های کیفی در مطالعات آموزش علوم» به بررسی مجلات بین‌المللی در سه سال اخیر پرداخته‌اند. آن‌ها به این نتیجه دست یافته‌اند که عمده‌ترین روش‌های مورد استفاده توسط پژوهشگران روش‌های کیفی بوده است. طبق نتایج هر دو پژوهش، در سال‌های اخیر حرکت از رویکردهای کمی به سمت کیفی و ترکیبی در ایران رو به افزایش است.

۱. International Journal of Qualitative Studies in Education

معرفی مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش

این مجله یکی از مجلات معتبر در حوزه روش‌شناسی کیفی است. حوزه‌های بررسی این مجله شامل علوم اجتماعی و تعلیم و تربیت^۱ است و در کشور انگلستان در مرکز نشر تیلور و فرنسیس^۲ انتشار یافته است. این مرکز تمام تلاش خود را برای بررسی صحت محتوای مقالات مجله به کار می‌گیرد. در آخرین دسته‌بندی در سایت اس جی آر^۳ در سال ۲۰۱۵ دارای جایگاه^۴ Q2 و اچ ایندکس^۵ ۲۳ است. اولین شماره این مجله در سال ۱۹۹۸ انتشار یافت. این مجله در سایت‌هایی از جمله اریک^۶، ای اس سی آی^۷، ای آر ای^۸، ای آر آی اچ^۹، آی بی زد^{۱۰}، آی بی آر^{۱۱}، اسکوپوس^{۱۲}، مطالعات بین-المللی زنان^{۱۳} نمایه شده است. هدف این مجله افزایش نظریه‌پردازی و کاربرد تحقیق کیفی در تعلیم و تربیت است. (تعلیم و تربیت در وسیع‌ترین مفهوم ممکن تعریف شده است و حتی محیط‌های غیر مدرسه‌ای^{۱۴} را نیز شامل می‌شود). این مجله، روش‌ها و رویکردهای کیفی متنوعی از جمله مشاهدات مردم‌نگاری، زیست‌نگاری، مصاحبه، نظریه تجربه‌محور، تاریخچه زندگی، پدیدارشناسی، خودمردم‌نگاری، نقد برنامه درسی را در بر می‌گیرد. هم‌چنین رویکردهای نوآورانه و برانگیزاننده تحقیق کیفی را نیز مورد استقبال قرار می‌دهد. مقالات نظری نیز شامل هستی‌شناسی^{۱۵}، معرفت-

۱. Social Sciences & Education

۲. Taylor & Francis

۳. SJRSocial Sciences & Education

۴. Quartile. (شاخصی است جهت تقسیم‌بندی جامعه آماری به چهار چارک و معرف جایگاه ژورنال در حیطه تخصصی‌اش می‌باشد).

۵. H index (شاخصی عددی است که می‌کوشد بهره‌وری و تأثیرگذاری علمی آثار علمی یک فرد، نشریه، دانشگاه یا کشور را به صورت کمی نمایش دهد)

۶. Education Resources Information Center

۷. Emerging Sources Citation Index

۸. Educational Research Abstracts online

۹. European Reference Index for the Humanities

۱۰. Pedagogical and Educational Research International Bibliography of Periodical Literature on the Humanities and Social Sciences

۱۱. International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature on the Humanities and Social Sciences

۱۲. SCOPUS

۱۳. Women's Studies International.

۱۴. Non-School Settings

۱۵. Ontology

شناسی^۱، روش‌شناسی و اخلاق در حوزه گسترده‌ای از دیدگاه‌ها مورد استقبال قرار می‌گیرد. مجله تحقیقات تجربی کارشناسی شده در مسائل مهم نژادپرستی^۲ (شامل سفیدپوست‌ها، برتری سفیدها)، سرمایه‌داری و ساختار کلاسی آن (شامل نقد نئولیبرالیسم)، جنسیت و هویت جنسیتی، تعصبات زبانی و فرهنگ، بیگانه‌ستیزی، مهاجرت و مسائل دیگری از ظلم و ستم و محرومیت را منتشر می‌کند.

همه مقالات پژوهشی در این مجله، بر اساس غربالگری اولیه ویرایشگر یا یک کمیته بررسی داخلی یا داوری خارجی توسط حداقل دو داور ناشناس تحت بررسی دقیق قرار می‌گیرند. سهم مجله در انتشار پژوهش‌های بین‌المللی در سال ۲۰۱۵، ۱۴،۹۳ درصد بوده است. لازم به ذکر است مجله مورد بررسی رویکردی کاملاً کیفی داشته و رسالت خود را چاپ مقالات کیفی قرار داده است. لذا امکان مقایسه آن با مجلات عام داخل کشور وجود ندارد.

سؤال‌های پژوهش

سؤال اول: روش‌های مختلف پژوهش کیفی و ابزارهای مورد استفاده در مقالات «مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش» چه می‌باشند؟

سؤال دوم: نوآوری‌های روش‌شناسی کیفی و پساکیفی در مقالات مجله مورد بررسی شامل چه مواردی است؟

سؤال سوم: زمینه بررسی مقالات مورد بررسی شامل چه مواردی است؟

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به هدف پژوهش حاضر که معرفی جدیدترین تحولات نظری و روش‌شناسی کیفی در مجلات معتبر بین‌المللی بوده است، روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل اسنادی بود. جهت رسیدن به این هدف، مجلات مطرح روش‌شناسی کیفی از ابعاد مختلف از جمله ضریب تأثیر، ایندکس، چارک و حوزه پژوهش، بررسی و بر اساس دلایل ارائه شده در قسمت معرفی مجله، یک مجله معتبر در حوزه روش‌شناسی کیفی با عنوان «مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش» انتخاب و تمام شماره‌های مربوط به سال‌های ۲۰۱۶ (تعداد ۱۰ شماره) و ۲ شماره سال ۲۰۱۷ (در زمان انجام پژوهش دو شماره انتشار یافته بود) مورد بررسی قرار گرفت. از مجموع ۸۲ مقاله چاپ شده در سال ۲۰۱۶ و ۱۶ مقاله چاپ شده در سال ۲۰۱۷، تعداد ۶۹ مقاله در سال ۲۰۱۶ و ۱۴ مقاله در سال ۲۰۱۷ بررسی و تحلیل شد. مقالاتی که مورد بررسی قرار نگرفتند (۱۳ مقاله)، جزء

۱. Epistemology

۲. Racism

مقالات مروری و مرور کتاب^۱ بودند که با توجه به هدف پژوهش لزوم بررسی آن‌ها وجود نداشت. در هر مقاله، روش پژوهش، ابزار مورد استفاده و جامعه آماری استخراج و در جداول^۲ دسته‌بندی گردید. در برخی از مقالات روش‌های پژوهش نوینی مورد استفاده قرار گرفته بود که متفاوت با روش‌های پژوهش شناخته شده کیفی بودند لذا بخش مهمی از یافته‌های پژوهش اختصاص به معرفی این روش‌های کیفی و پساکیفی داشت. با توجه به این‌که در کشور ایران نیز برخی از این روش‌ها مطرح نشده یا کمتر مورد استفاده قرار گرفته است، یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند گامی مؤثر در هدایت پژوهشگران داخلی برای استفاده از روش‌های کیفی با ابزارها و روش‌های جدید باشد.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخگویی به سه سؤال اصلی پژوهش، مقالات دو سال اخیر مجله (سال ۲۰۱۶ و دو شماره سال ۲۰۱۷)، به تفکیک مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. در ادامه تعداد مقالات هر شماره و فراوانی کل در قالب جدول ارائه شده است.

جدول (۱): فراوانی مقالات چاپ شده به تفکیک شماره از سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷

سال	شماره مجله	تعداد مقالات چاپ شده	تعداد مقالات بررسی شده	تعداد مقالات بررسی نشده
۲۰۱۶	۱	۸	۶	۲
	۲	۹	۷	۲
	۳	۸	۵	۳
	۴	۸	۷	۱
	۵	۷	۵	۲
	۶	۷	۷	-
	۷	۹	۸	۱
	۸	۹	۹	-
	۹	۱۰	۱۰	
	۱۰	۷	۵	۲
۲۰۱۷	۱	۹	۸	۱
	۲	۷	۶	۱
	کل	۹۸	۸۳	۱۳

۱. Book review

۲. کلیات جداول شامل عناوین مقالات، روش‌ها، ابزارها و جامعه آماری هر یک با توجه به حجم زیاد در قسمت پیوست ارائه شده است.

با توجه به جدول شماره (۱) به طور کلی ۹۸ مقاله در مجله چاپ شده است. از این تعداد ۸۳ مقاله مورد بررسی قرار گرفت.

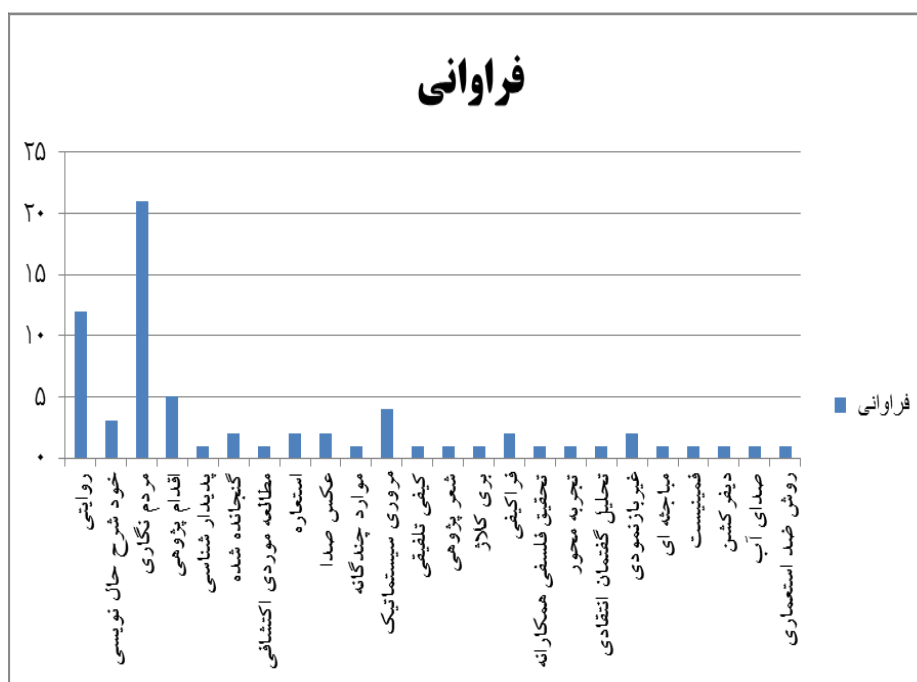
سؤال اول: روش‌های مختلف پژوهش کیفی و ابزارهای مورد استفاده در مقالات «مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش» چه می‌باشند؟

الف) روش‌های مورد استفاده: یافته‌های مربوط به بخش نخست سؤال اول پژوهش، به صورت فراوانی و درصد در جدول شماره ۲، ارائه شده است.

جدول (۲): فراوانی و درصد روش‌شناسی مقالات بررسی شده

ردیف	روش پژوهش	فراوانی	درصد فراوانی	ردیف	روش پژوهش	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مردم‌نگاری	۲۱	۲۷,۶۳	۱	بری کلاژ	۱	۱,۳۱
۲	روایتی	۱۲	۱۵,۷۸	۲	تحقیق همکارانه	۱	۱,۳۱
۳	مطالعه موردی	۸	۱۰,۵۲	۳	پدیدارشناسی	۱	۱,۳۱
۴	اقدام پژوهی	۵	۶,۵۷	۴	تحلیل	۱	۱,۳۱
۵	مرور سیستماتیک خود	۴	۵,۲۶	۵	گفتمان انتقادی	۱	۱,۳۱
۶	شرح حال نویسی	۳	۳,۹۴	۶	موارد چندگانه	۱	۱,۳۱
۷	استعاره	۲	۲,۶۳	۷	مباحثه‌ای	۱	۱,۳۱
۸	عکس صدا	۲	۲,۶۳	۸	فمینیست	۱	۱,۳۱
۹	غیربازنمودی	۲	۲,۶۳	۹	دیفرکشن	۱	۱,۳۱
۱۰	پسا کیفی	۲	۲,۶۳	۱۰	روش ضد استعماری	۱	۱,۳۱
۱۱	مطالعه موردی گنجانده شده	۲	۲,۶۳	۱۱	مطالعه	۱	۱,۳۱
۱۲	پژوهش تجربی	۱	۱,۳۱	۱۲	موردی اکتشافی	۱	۱,۳۱
۱۳	شعر پژوهی	۱	۱,۳۱	۱۳	نظریه تجربه محور	۱	۱,۳۱
				۱۴	صدای آب	۱	۱,۳۱

با توجه به جدول (۲)، روش مردم‌نگاری با (۲۷,۶۳) درصد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. بعد از آن به ترتیب روش روایتی با (۱۵,۷۸) درصد، مطالعه موردی (۱۰,۵۲) درصد، اقدام پژوهی (۶,۵۷) درصد، مروری (۵,۲۶) درصد، خود شرح‌حال‌نویسی (۳,۹۴) درصد، روش استعاره، عکس صدا، غیر بازنمودی، فراقیفی و گنجانده شده با (۲,۶۳) درصد و روش‌های پژوهش تجربی، پدیدارشناسی، مطالعه موردی اکتشافی، موارد چندگانه، شعرپژوهی، بری کلاژ، تحقیق فلسفی همکارانه، گفتمان تحلیل انتقادی، مباحثه‌ای، فمینیست، دیفرکشن، روش ضداستعماری، نظریه تجربه محور و صدای آب با (۱,۳۱) درصد می‌باشند. در ادامه تمامی روش‌های کیفی در نمودار (۱) نمایش داده شده‌اند.

نمودار (۱): فراوانی روش‌شناسی مقالات بررسی شده

ب) ابزارهای مورد استفاده: جهت پاسخگویی به بخش دوم سؤال اول پژوهش، فراوانی و درصد ابزار اندازه‌گیری در مقالات بررسی شده در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

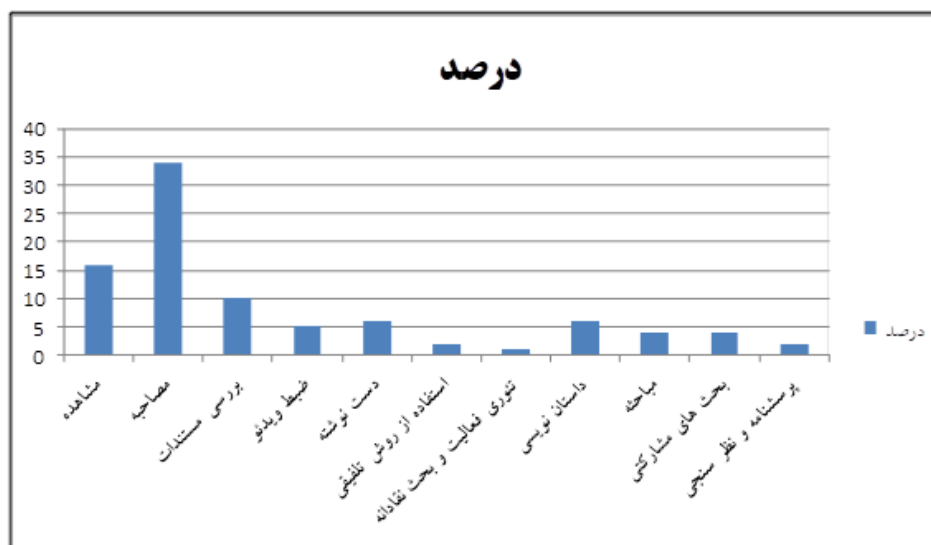
جدول (۳): فراوانی و درصد ابزار جمع‌آوری اطلاعات مقالات بررسی شده

درصد فراوانی	فراوانی	ابزار جمع‌آوری اطلاعات	ردیف
--------------	---------	------------------------	------

۳۷,۷	۳۴	مصاحبه	۱
۱۷,۷	۱۶	مشاهده	۲
۱۱,۱	۱۰	بررسی مستندات	۳
۶,۶	۶	دست‌نوشته و تجربیات	۴
۶,۶	۶	داستان‌نویسی	۵
۵,۵	۵	ضبط ویدئو	۶
۴,۴	۴	بحث‌های مشارکتی	۷
۴,۴	۴	مباحثه	۸
۲,۲	۲	استفاده از روش ترکیبی ^۱	۹
۲,۲	۲	پرسشنامه و نظرسنجی	۱۰
۱,۱	۱	تئوری فعالیت و بحث نقادانه	۱۱

طبق جدول شماره ۳، در بین ابزارهای استفاده شده، مصاحبه با (۳۷,۷) بیشترین فراوانی را داشت. بعد از آن به ترتیب، مشاهده (۱۷,۷)، بررسی مستندات (۱۱,۱)، دست‌نوشته و داستان‌نویسی (۶,۶)، ضبط ویدئو (۵,۵)، مباحثه و بحث‌های مشارکتی (۴,۴)، استفاده از روش ترکیبی، پرسشنامه و نظرسنجی (۲,۲) و تئوری فعالیت و بحث نقادانه (۱,۱) قرار گرفته‌اند.

در ادامه تمامی ابزارهای استفاده شده در مقالات، در نمودار (۲) نمایش داده شده‌اند.

۱. در اینجا منظور از روش ترکیبی استفاده از روش های متعدد برای انجام یک پژوهش بوده است.

نمودار (۲): فراوانی ابزار جمع‌آوری اطلاعات مقالات بررسی‌شده

سؤال دوم: نوآوری‌های روش‌شناسی کیفی و پساکیفی در مقالات مجله موردبررسی شامل چه مواردی است؟

بخش مهم یافته‌های پژوهش، استفاده محققان از روش‌های نوآورانه کیفی و پساکیفی در مقالات بررسی‌شده بود. لذا جهت پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش، توضیحات مربوط به این روش‌ها به ترتیب برای روش‌های پساکیفی و کیفی در ادامه ارائه می‌شود.

پژوهش پسا کیفی با هدف سازمان‌دهی و ساختاری‌بخشی پژوهش کیفی انسانی کشف شد. از نظر محققان در حوزه نظریه‌پردازی و روش‌شناسی باید بیشتر درباره واژه پسا در دهه دوم قرن بیست و دوم تفکر صورت گیرد. اخیراً پژوهش پسا کیفی توجه روش‌شناسی زیادی را به دست آورده است. مجلات روش‌شناسی گوناگون، موضوعات خاصی را به روش پسا کیفی اختصاص داده‌اند. در مطالعات سازمانی، این روش پژوهش همچنان ناشناخته است. روش‌های پسا کیفی نشان‌دهنده روش‌های بدون ساختارهای هنجاری و مرز مشخص است. روش‌هایی متنوع که در هر جا و هر زمان ممکن است شروع شود، نامشخص باقی بماند و موجب تغییراتی شود، اما انجام آن ممکن است باعث ایجاد یک حس عدم اطمینان و سردرگمی شود (جانگبرگ و همکاران^۱، ۲۰۱۵). انواع روش‌های پساکیفی^۲ که در مقالات بررسی‌شده عبارتند از: بری‌کلاژ^۳، روش شعر پژوهی، سی پی آی^۴ یا تحقیق فلسفی همکارانه، روش عکس صدا^۵، روش غیر باز نمودی^۶، بازی با آب و صدای آب، روش فمینیست^۷، روش موارد چندگانه^۸، روش دیفرکشن^۹، مطالعه موردی اکتشافی^{۱۰}، خود مردم‌نگاری^{۱۱}. علاوه بر آن در برخی از مقالات بررسی‌شده نیز روش‌های معمول کیفی با ایجاد تغییرات و یا اضافه کردن بخش نوآورانه به کار پژوهش انجام شده بودند. لذا روش‌های مردم‌نگاری شبکه‌ای^{۱۲}، اقدام

۱. Ljungberg et al

۲. هریک از روش‌های مورد بررسی در پیوست توضیح داده شده‌اند.

۳. Bricolage

۴. Collaborative Philosophical Inquiry (CPI)

۵. Photo -voice

۶. Non-representational methodology

۷. Feminist

۸. Multicase Methodology

۹. Diffraction

۱۰. Explorative Case Study

۱۱. Auto-ethnography

۱۲. Network ethnography

پژوهی فکورانه^۱، مطالعه موردی اکتشافی^۲ و خود مردم‌نگاری^۳ از جمله روش‌هایی است که در مقالات بررسی‌شده به آن‌ها اشاره شده است.

سؤال سوم: جامعه آماری مقالات مورد بررسی شامل چه مواردی است؟

جدول (۴): فراوانی و درصد جامعه مقالات بررسی‌شده

ردیف	جامعه	فراوانی	درصد فراوانی
۱	دانش آموزان	۲۴	۳۲٪
۲	والدین	۴	۵٫۳٪
۳	دانشگاه	۱۴	۱۸٫۶٪
	(دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی)		
۴	کادر آموزشی (معلم، مدیر)	۹	۱۲٪
۵	کودکان	۴	۵٫۳٪
۶	محقق	۷	۹٫۳٪
۷	بیماران	۲	۲٫۶٪
۸	مدارک و اسناد	۴	۵٫۳٪
۹	زنان و مردان	۶	۸٪
۱۰	روانشناس علمی	۱	۱٫۳٪

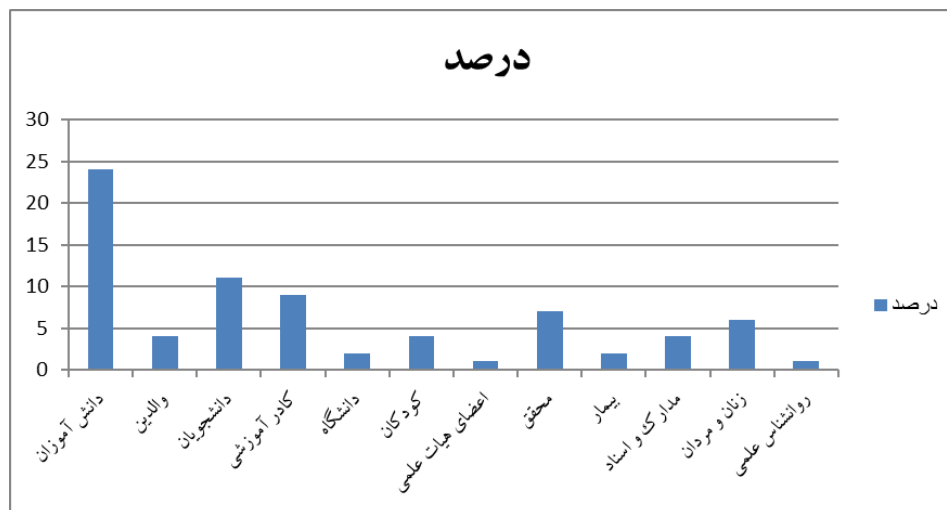
در بین جامعه استفاده شده طبق جدول شماره ۴، دانش آموزان با (۳۲) درصد بیشترین فراوانی را داشتند. بعد از آن به ترتیب، دانشگاه (۱۸٫۶)، کادر آموزشی (۱۲)، محقق (۹٫۳)، زنان و مردان (۸)، والدین و مدارک و اسناد (۴)، بیماران (۲) و روانشناس علمی (۱) قرار گرفته‌اند. با توجه به این مسئله بیش از ۵۰ درصد از پژوهش‌های اخیر آموزشی در خدمت معلمان و دانش آموزان قرار گرفته است. بر این اساس معلمان می‌توانند از این طریق به پژوهش‌های کیفی در داخل کلاس خود دست بزنند و نتایج عمیق به دست آورند.

در ادامه فراوانی جامعه پژوهش در مقالات بررسی‌شده، در نمودار (۳) نمایش داده شده‌اند.

۱. Reflexive Action Inquiry

۲. Explorative Case Study

۳. Auto-ethnography

نمودار (۳): فراوانی جامعه مقالات بررسی شده

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی تحولات نظری و روش‌شناسی مجله بین‌المللی تحقیقات کیفی در آموزش بوده است. در این راستا روش پژوهش، ابزار مورد استفاده و جامعه آماری مقالات دو سال اخیر این مجله مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های مربوط به سؤال اول پژوهش نشان داد، از میان تمام روش‌های کیفی، روش مردم‌نگاری بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. بعد از آن به ترتیب روش روایتی، مطالعه موردی، اقدام پژوهی، خود شرح‌حال‌نویسی، استعاره، عکس صدا، غیر بازنمودی، مطالعه موردی گنجانده شده، پژوهش تجربی، شعر پژوهی، بری‌کلاژ، تحقیق فلسفی همکارانه، پدیدارشناسی، مطالعه موردی اکتشافی، تحلیل گفتمان انتقادی، موارد چندگانه، مباحثه-ای، فمینیست، دیفرکشن، روش ضد استعماری، مطالعه موردی اکتشافی و نظریه تجربه‌محور می-باشند. روش مردم‌نگاری از جمله مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های کیفی در میان پژوهشگران در حوزه آموزش است. از جمله ویژگی‌های مهم این روش اختصاص زمان طولانی برای انجام آن است. نتایج به‌دست‌آمده از این روش به‌طور معمول دارای اعتبار زیادی است. در یک دسته‌بندی کلی روش‌های اشاره شده در این مقاله را به دو دسته روش‌های کیفی و روش‌های نوین کیفی^۱ یا روش‌های معمول و غیرمعمول و نوآورانه تقسیم‌بندی شد.

بر اساس یافته‌های مربوط به بخش دوم سؤال اول پژوهش، ابزار گردآوری اطلاعات در هر یک از مقالات بررسی شده، متفاوت بوده‌اند و گاهی در هر یک از مقالات بیش از یک ابزار استفاده شده است. مطابق با یافته‌های پژوهش، مصاحبه دارای بیشترین فراوانی و بعد از آن به ترتیب ابزارهای

مشاهده، بررسی مستندات، دست‌نوشته و بازگویی تجربیات، داستان‌نویسی، ضبط ویدئو، بحث‌های مشارکتی، مباحثه، استفاده از روش ترکیبی، پرسشنامه و نظرسنجی و تئوری فعالیت و بحث نقادانه قرار گرفته‌اند. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مصاحبه به‌ویژه مصاحبه‌های باز، غیررسمی و گروهی در مقالات موردبررسی بیشترین استفاده را داشته است. مصاحبه از جمله مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده در تحقیقات کیفی است که امروزه در داخل کشور نیز در انجام تحقیقات کیفی بیشترین استفاده را به خود اختصاص داده است زیرا امکان جمع‌آوری اطلاعات عمیق و جامع را برای پژوهشگر فراهم می‌کند. برخی از ابزارهای مورد استفاده از جمله تئوری فعالیت، صدای آب، بازی با آب جزء روش روش‌های نوین کیفی قرار می‌گیرند.

یافته‌های مربوط به سؤال دوم پژوهش که بخش اصلی مقاله را به خود اختصاص داده است، در پی معرفی روش‌های پژوهش نوآورانه کیفی و روش‌های نوین کیفی بوده است. پژوهش مبتنی بر روش‌های نوین کیفی در سال‌های اخیر بعد از پژوهش کیفی مطرح شده است و شامل انواع مختلفی از روش‌های جدید و ابزارهای پژوهشی متفاوت با ابزارهای معمول کیفی می‌باشند. روش کیفی به تمام روش‌های معمول کیفی (از جمله مطالعه موردی، قوم‌نگاری، پدیدارشناسی) اشاره می‌کند که در بسیاری از پژوهش‌های کیفی از آن‌ها استفاده می‌شود و هر یک دارای اصول و استانداردهای مورد تأیید و شناخته شده می‌باشند. روش‌های نوین کیفی شامل روش‌های بدون هنجار و ساختار مشخص می‌شود. برخی از این روش‌های روش‌های نوین کیفی و کیفی که در مقالات موردبررسی استفاده شده بودند شامل این موارد بودند: روش عکس صدا، موارد چندگانه، مطالعه موردی گنجانده شده، شعر پژوهی، برکولج، تحقیق فلسفی همکارانه، غیربازنمودی، فمینیست، دیفرکشن و ضد استعماری، مردم‌نگاری شبکه‌ای، اقدام‌پژوهی انعکاسی و خود مردم‌نگاری. بر اساس یافته‌های مربوط به سؤال سوم پژوهش، جامعه آماری مقالات موردبررسی را بیشتر قشر تحصیل‌کرده و دانشگاهی و مدرسه‌ای تشکیل داده است. دانش‌آموزان بیشترین فراوانی را دارد. بعد از آن به ترتیب، والدین، دانشگاه، کادر آموزشی، کودکان، محقق، بیماران، مدارک و اسناد، زنان و مردان و روانشناس علمی قرار گرفته‌اند. انجام تعداد بیشتر پژوهش‌ها در مدارس و بین دانش‌آموزان نشان می‌دهد محققان به مسائل و مشکلات این بخش از نظام آموزشی اهمیت زیادی می‌دهند و با انجام پژوهش‌های کیفی و در بیشتر موارد نوآورانه و طولانی‌مدت در پی کشف و حل مسائل نظام آموزشی می‌باشند.

لزوم توجه به پژوهش‌های کیفی و انواع آن تا آنجا پیش رفته است که مجلات متعددی با این رویکرد در حال فعالیت می‌باشند. مجله بین مطالعات کیفی از جمله مجله‌هایی است که با این رویکرد فعالیت‌های خود را پیش برده است و مقالات متعدد با روش‌های گوناگون در آن به چاپ رسانده است. بررسی و لزوم توجه به این امر در بخش یافته‌های پژوهش به‌دراستی مشخص شده است. چنانچه افراد مختلف در حیطه‌های گوناگون به‌ویژه حوزه آموزش از این دست پژوهش‌ها حمایت نموده‌اند و سعی داشته‌اند تا با خلاقیت و پدید آوردن رویکردی نوین از روش‌های گوناگون

کیفی در حوزه پژوهش خود استفاده نمایند. همین امر بررسی موشکافانه و عمیقی را طلبیده است. هریک از روش‌هایی که در بخش قبلی به آن‌ها اشاره شد، بخش کوچکی از فعالیت یا زندگی افراد را مورد کاوش قرار داده است و توانسته است به‌عنوان یک روش جدید و نوین مورد استفاده قرار گیرد. این در حالی است که با بررسی پژوهش‌های متعددی که در این زمینه در ایران انجام شده است روش‌های یکسانی اکثر پژوهش‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. روش کیفی مصاحبه و مشاهده به‌عنوان روش‌هایی محسوب می‌شوند که بیشترین استفاده و کاربرد را دارند. پژوهش حاضر در نظر داشت با بررسی یکی از مجلات بین‌المللی کیفی بخشی از این روش‌های جدید را معرفی نماید و راهنمای پژوهشگران داخلی برای انجام پژوهش کیفی در جوامع گوناگون باشد. در کنار روش‌های پژوهش کیفی، استفاده از روش‌های فراقیفی در سطح جهان رو به گسترش است. امید است نتایج پژوهش حاضر گامی مؤثر در به‌کارگیری گسترده روش‌های پژوهش کیفی و فراقیفی در داخل کشور باشد و بر پربار شدن نتایج پژوهش‌ها بیفزاید.

پیشنهادهای

با توجه به بررسی‌های انجام شده، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:
 با توجه به نتایج به‌دست‌آمده و بررسی پژوهش‌های کیفی با رویکردهای نوین، پیشنهاد می‌شود به‌منظور انجام پژوهش‌های کیفی کاربردی در نظام‌های آموزشی، ضمن بررسی دقیق روش‌های پیاده‌سازی روش‌های نوین کیفی، استفاده از هریک از روش‌های پیشنهادی همچون بری‌کلاژ، عکس صدا و ... مورد استفاده قرار گیرد.

از آنجاکه این پژوهش در راستای تعیین میزان پژوهش‌های کیفی در حوزه آموزش صورت گرفته است، پیشنهاد می‌گردد با اعتباریابی و بررسی عمیق، به سایر روش‌های کیفی پرداخته شود و برای انجام پژوهش‌های آتی مورد استفاده قرار گیرد.

با توجه به وجود زمینه کاربرد اکثریت روش‌های پژوهش نوین کیفی اشاره شده در این پژوهش و این‌که به این روش‌ها در داخل کشور تا حد کم و یا اصلاً به آن‌ها پرداخته نشده است، پیشنهاد می‌گردد زمینه به‌کارگیری آن‌ها در مدارس (به‌ویژه از سوی معلمان) فراهم گردد و دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز در انجام پایان‌نامه و یا رساله پژوهشی از روش‌های مذکور استفاده کنند.

- پیشنهاد می‌گردد تحولات نظری روش‌های مذکور با انسجام بیشتر و به‌صورت عمیق‌تر و مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گیرد تا زمینه به‌کارگیری آن‌ها را در نظام‌های آموزشی فراهم گردد.

- پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران ارجمند ضمن بررسی سایر مجلات معتبر کیفی داخلی و خارجی، به‌صورت مقایسه‌ای مجلات معتبر پژوهش‌های ترکیبی و کمی را نیز مورد بررسی قرار دهند و روند تحولات نظری و روش‌شناسی ایجاد شده در استفاده از روش‌های پژوهش در داخل و خارج کشور را مورد تحلیل قرار دهند.

References:

- Abawi, K. (2008). Qualitative and quantitative research. reproductive health research methodology training at the Ministry of Public Health. *World Health Organization/Geneva Foundation for Medical Education and Research*. Geneva, Switzerland. 1-14.
- Allwood, C. M. (2012). The distinction between qualitative and quantitative research methods is problematic. *Quality & Quantity*, 46(5), 1417-1429.
- Afshari, B; Eshaghian, Z., & Bakhtiyar Nasrabadi, H. (2015). An Analysis of Ethical Principles in the Process of Educational Research, *Journal of Proliferation of Ethics*, 18, 94-67.
- Bazargan, A. (2015). Introduction to Qualitative and Interdisciplinary Research Methods (Common Approaches to Behavioral Sciences). Tehran: print visit.
- Blanc, A. M. (2016). Toward a post-multicase methodological approach. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(4), 467-497.
- Brooks, J. S., & Normore, A. H. (2015). Qualitative research and educational leadership: Essential dynamics to consider when designing and conducting studies. *International Journal of Educational Management*, 29(7), 798-806.
- Cadman, L. (2009). *Nonrepresentational theory/nonrepresentational geographies*. Elsevier Inc. University of Glasgow, Glasgow, UK, 1-8.
- Denshire, S. (2013). Autoethnography. Charles Sturt University, Australia. Sociopedia. isa. 1-12.
- Devetak, I., Glazar, S. A., & Vogrinc, J. (2010). The Role of Qualitative Research in Science Education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 6(1). Delavare, A. (2010). Qualitative Methodology, *Strategic Quarterly*, Successive 54, 329-307.
- Sadoughi, M. (2008). Qualitative criteria for evaluating qualitative research, *Quarterly Journal of Humanities*, Successive 56, 72-55.
- Saint-Dizier de Almeida, V., Colletta, J. M., Auriac-Slusarczyk, E., Specogna, A., Simon, J. P., Fiema, G., & Luxembourger, C. (2016). Studying activities that take place in speech interactions: a theoretical and methodological framework. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(5), 686-713.
- Görlich, A. (2015). Poetic inquiry: understanding youth on the margins of education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(4), 520- 535.
- Hogan, A. (2015). Network ethnography and the cyberflâneur: evolving policy sociology in education, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(3), 381-398.
- Hashemnezhad, H. (2015). Qualitative content analysis research: A review article. *Journal of ELT and Applied Linguistics (JELTAL)*. 3(1). 54-62.
- James, J., & Broussine, M. (2007). A reflexive action inquiry into the experience of working together as consultants. *Organisational and Social Dynamics*, 7(2), 292-312.
- Lather, P., & St. Pierre, E. A. (2013). Post-qualitative research. *International journal of qualitative studies in education*, 26(6), 629-633.

- Millett, S., & Tapper, A. (2012). Benefits of collaborative philosophical inquiry in schools. *Educational Philosophy and Theory*, 44(5), 546-567.
- New qualitative research platforms and providers.(2012). *New Qualitative Research Methods and Tools*. Second edition. www.newqualitative.org. New York: Green Book.
- Rahmanpoor, M., & Nasr Esfahani, A. (2013). Methodology of internal and external research related to curriculum in higher education. The twofold theory and practice in curriculum. 2, 148-125.
- Radee Afsouran, N., & Nasr, A. (2015). Study of the methodological preferences of researchers in the field of educational management in Iran and the West and the future of research methodology, *Journal of Educational Sciences*, Shahid Chamran University of Ahvaz. 22 (2), 78-55.
- Savenye, W. C., & Robinson, R. S. (2001). Qualitative research issues and methods: An introduction for educational technologists. *Handbook of research for educational communications and technology*, 1171-1195.
- Somerville, M. (2016). The post-human I: Encountering 'data' in new materialism. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(9), 1161-1172.
- Sotiraki, V. (2014). *Glitch Art Narratives: An investigation of the relation between noise and meaning*. A Master's Thesis for the Degree Master of Arts (Two Years) in Visual Culture. Lund University.
- Thrift, N. J. (1997). *The still point: resistance, embodiment and dance*. *Geographies of Resistance*. ed. / S Pile; M Keith. Routledge. 124-151.
- Van der Tuin, I. (2014). Diffraction as a methodology for feminist onto-epistemology: On encountering Chantal Chawaf and posthuman interpellation. *Parallax*, 20(3), 231-244.
- Webb, C. (1993). Feminist research: definitions, methodology, methods and evaluation. *Journal of Advanced Nursing*, 18(3), 416-423.
- Whitshed, C., & Wright, P. (2016). A bricolage exploration in genkan space: tengu and adjunct TEFL in the Japanese university context. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(4), 594-615.
- Zainal, Z. (2007). Case study as a research method. *Jurnal Kemanusiaan*, 5(1).
- Zohrabi, M. (2013). Mixed method research: Instruments, validity, reliability and reporting finding. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(2), 254-262.